

Erityisopetuksen haasteet ja mahdollisuudet muutoksessa - siirtymät ja diversiteetti

Markku Jahnukainen

Helsingin yliopisto

<http://blogs.helsinki.fi/transit-okl/>

<http://taidottyohon.fi/>

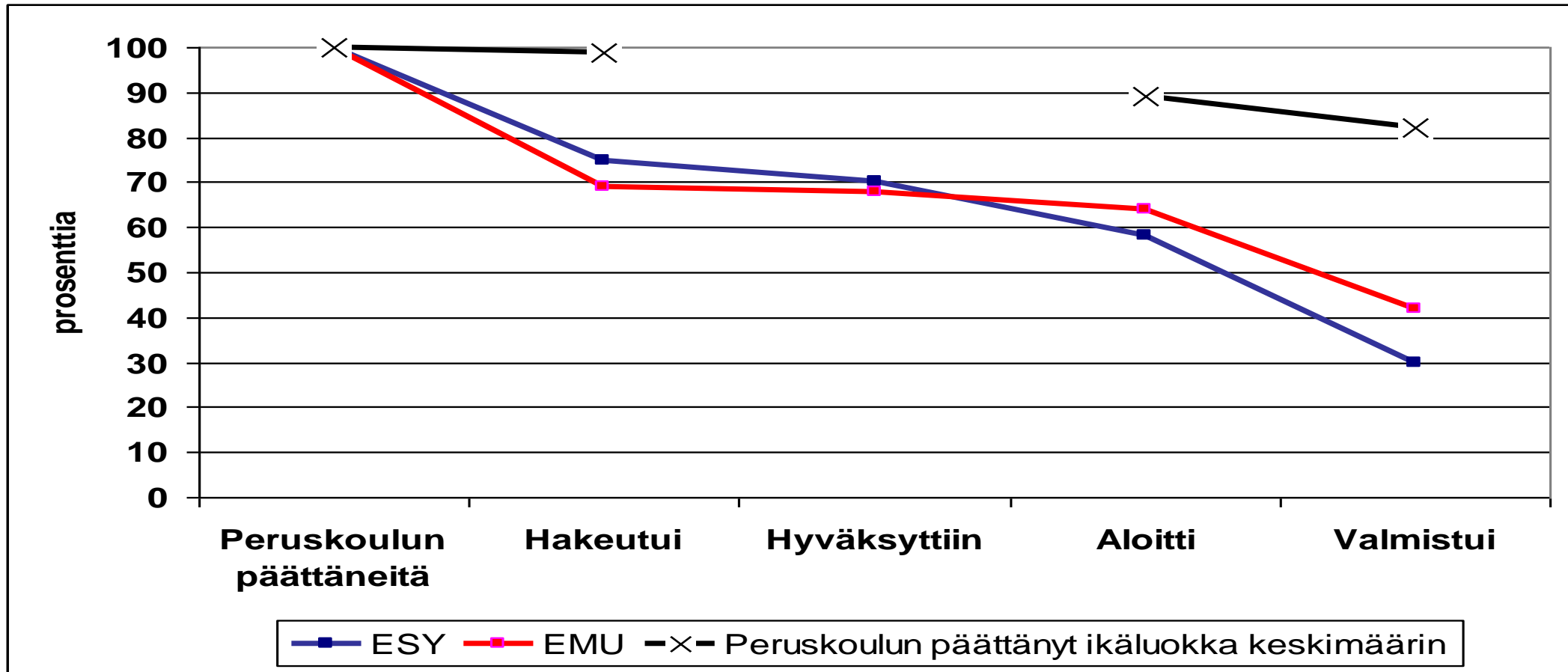

”Kylmien ja karujen numeroiden taakse kätkeytyy monta ihmiskohtaloa, joiden esittelylle pelkkä tilasto ei tee oikeutta. Erityisen tärkeää olisi todeta ne tekijät, joiden avulla useaan aluksi vaikealta näyttäneeseen elämänkulkuun on sisältynyt runsaasti myönteisiä ja joskus valoisiakin piirteitä, oman vähäisen paikan arvokastakin täyttämistä yhteiskunnassa’
(Mäki, 1951, 54).

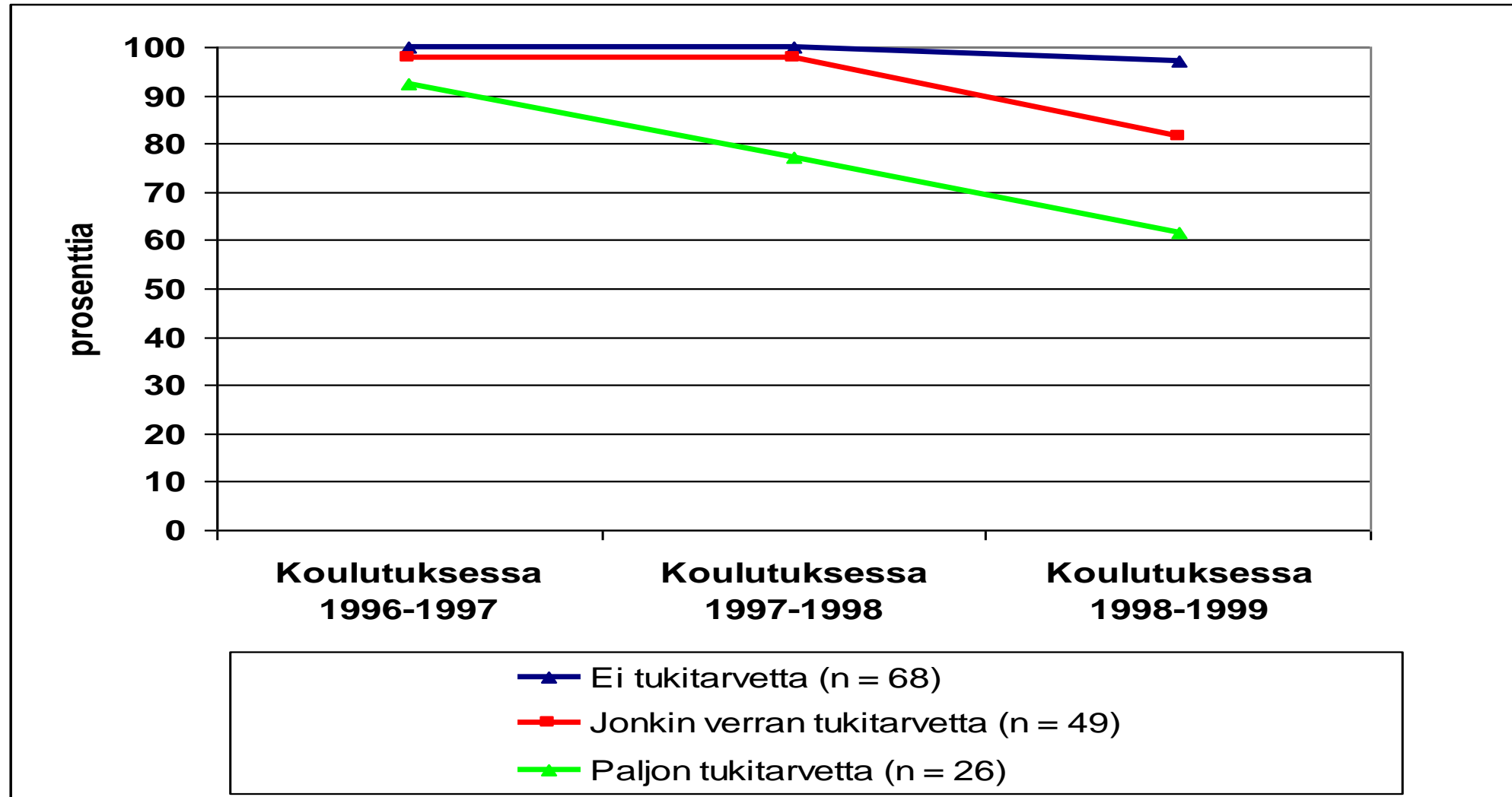
Peruskoululaki 1983, 85:

”Peruskoulun tehtävänä on pitää erityistä huolta entisistä erityisopetusta saaneista oppilaistaan ja tukea heidän sijoittumistaan jatko-opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan”

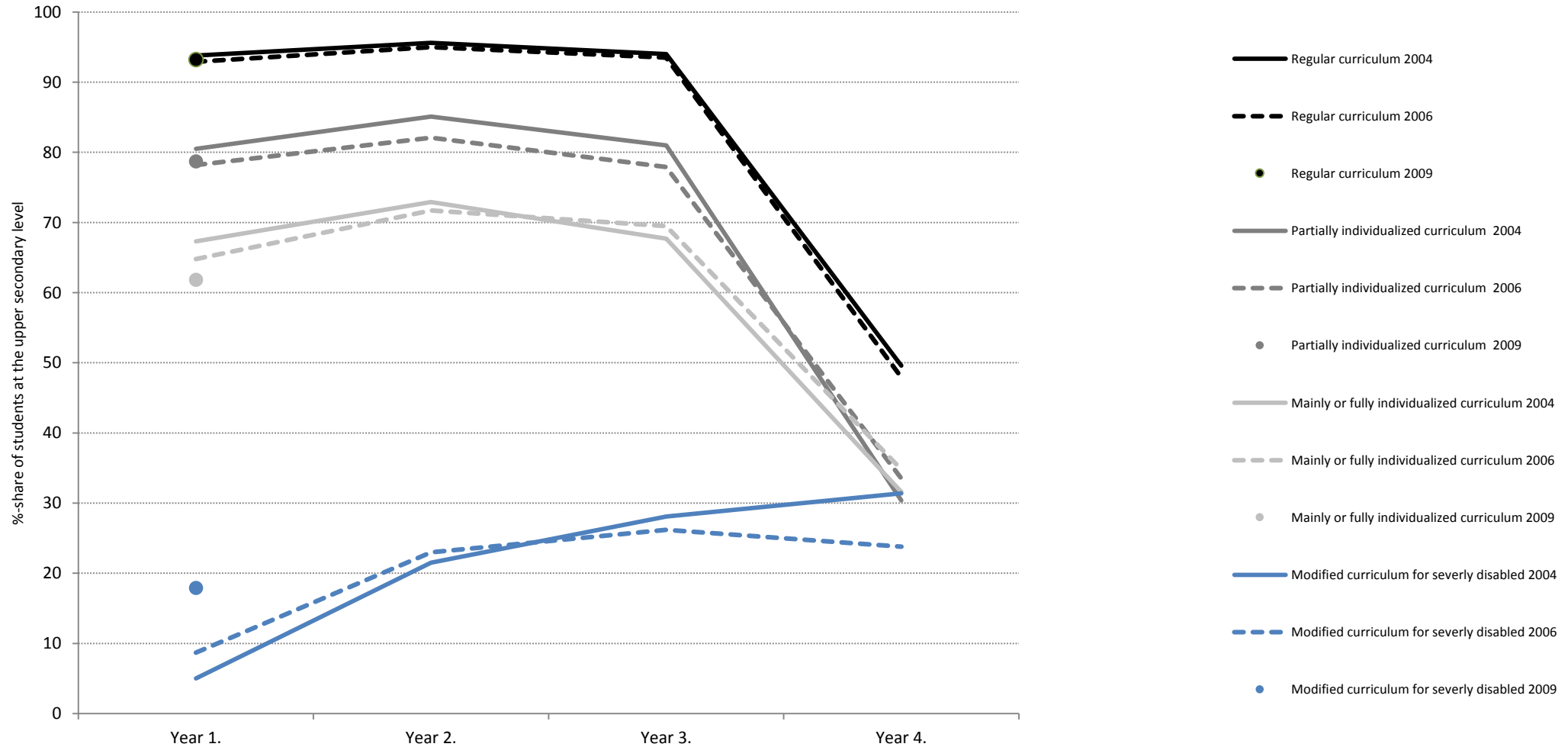
Erityisluokilta (ESY, EMU) jatko-opintoihin siirtyminen ja valmistuminen (Jahnukainen, 1996)
verrattuna peruskoulun päättäneeseen ikäluokkaan

Erityisen tuen tarve 8. luokan keväällä ja toisen asteen koulutukseen osallistuminen kolmena peruskoulun jälkeisenä vuonna (Lappalainen, 2001)

Yksilöllistäminen ja sijoittuminen toisen asteen opintoihin (2004, 2006 ja 2009 ikäluokat) (Kirjavainen, Pulkkinen & Jahnukainen, 2016)

Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy koulutusvaiheittain
(vaiheiden toiminnot kumuloituvat primaaritasolta tertiääritasolle) (Jahnukainen, 2005)

	Varhaiskasvatus	Peruskoulu	Toinen aste
Primaari (koko ikäluokka)	• hyvä perushoito ja esiopetus • vanhemmuuden tukeminen • lasten yksilölliset kasvatussuunnitelmat kaikille	• hyvä perusopetus • oppilaantuntemuksen kehittäminen • yksilölliset opinto-ohjelmat kaikille • tukiopetus	• hyvä perusammattiopetus • opiskelijantuntemuksen kehittäminen • yksilölliset opinto-ohjelmat kaikille • tukiopetus
Sekundaari (riskiryhmä)	• erityislastentarhanopettajien palvelut eri muodoissaan • varhaiskuntoutusohjelmat • siirtymäsuunnittelu ja yhteistyö esi- ja alkuopetuksen (erityis)opettajan kanssa	• osa-aikainen erityisopetus • siirtymäsuunnittelu • tehostettu opinto-ohjaus • lisäopetus (10. luokka) • HOJKS ja yleisopetukseen integraatio	• osa-aikainen erityisopetus • tehostettu opinto-ohjaus • poissaolojen seuranta • siirtymäsuunnittelu (koulutus/työelämä) • HOJKS ja yleisopetukseen integraatio
Tertiääri (korjaava toiminta)	• erityisryhmät • yhteistyö lastensuojelun ja kuntoutuksen kanssa	• HOJKS ja erityisluokkaopetus* • Omaura, pajaluokat* • Koulukodit, sairaalaopetus	• HOJKS ja ammattiopetuksen erityisryhmät • projektit keskeyttäneille*

Diversiteetti ja siirtymät, 2 tutkimushanketta

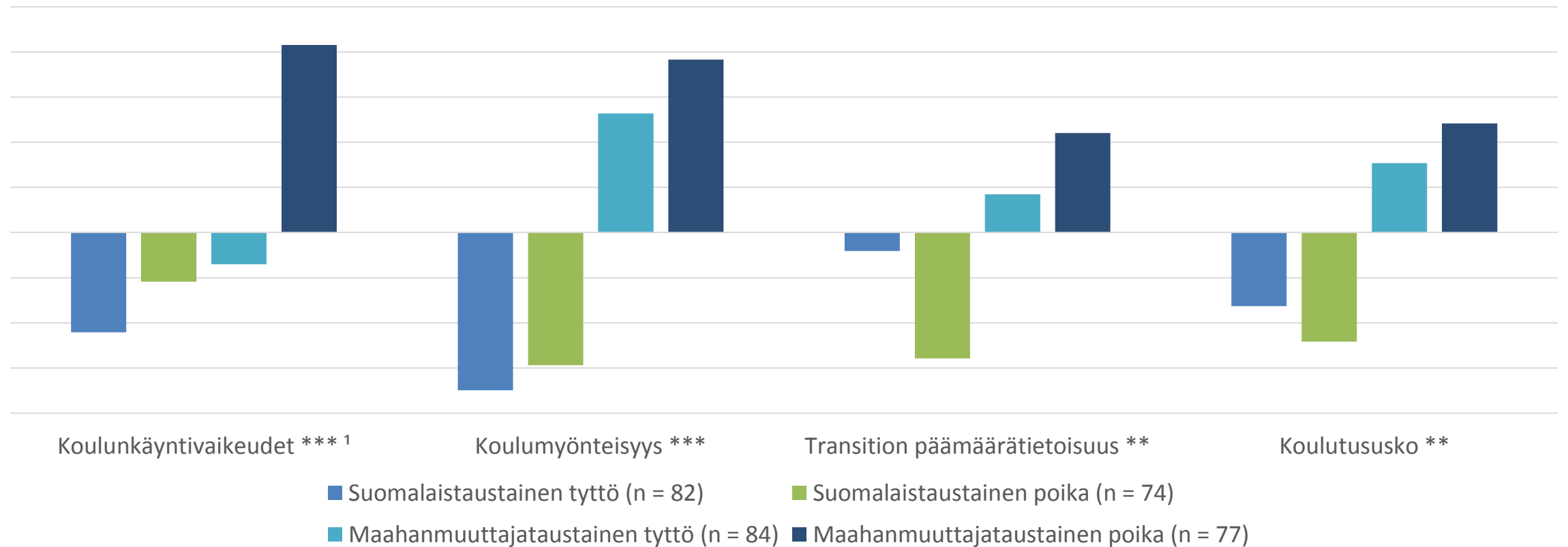
TRANSIT - Transitions and educational trajectories of immigrant youth:
A 4-year longitudinal study from compulsory to further education,
2014-2018, Suomen akatemia

- seuranta: n. 450 nuorta, maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaisia, myös erityisopetuksen oppilaita

EMED – Employment, education and diversity, 2016 – 2019, Suomen akatemia, Strategisen tutkimuksen neuvosto STN

- rekisteritutkimus sekä etnografia toisen asteen oppilaitoksissa

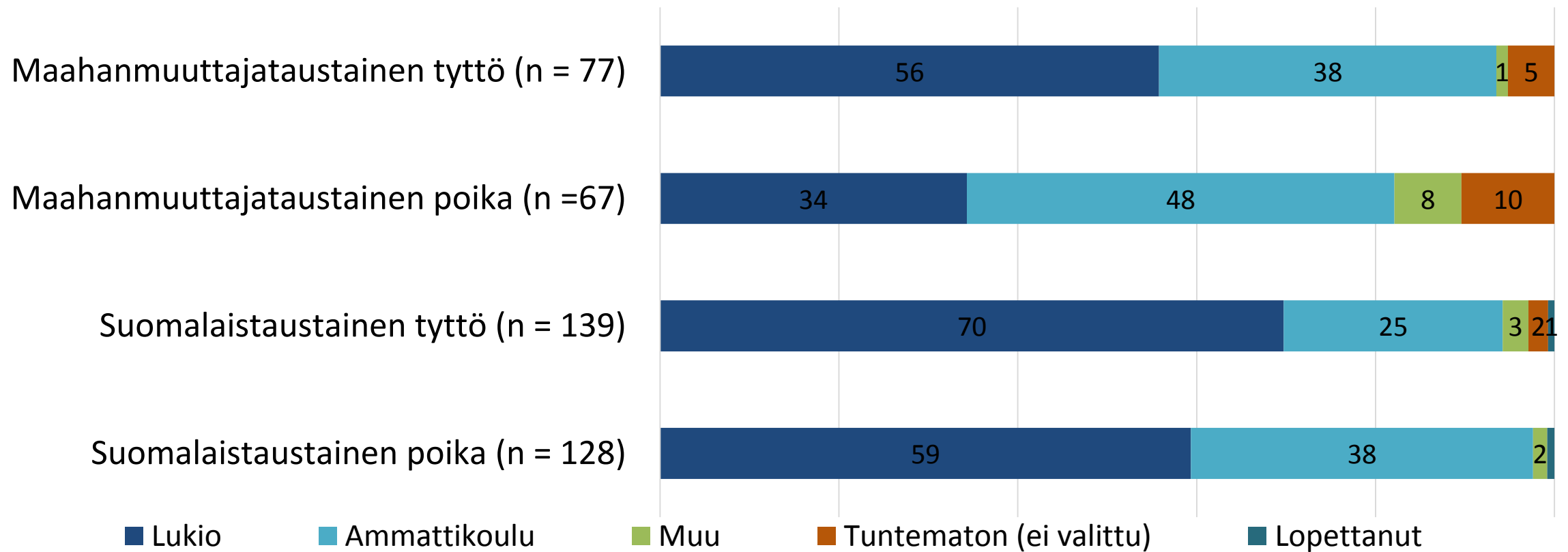
”Maahanmuuttajien paradoksi” (Kalalahti ym. 2016)

Toisen asteen valinta nuoren ja vanhemman yhteistyönä

- Maahanmuuttajataustaisten nuorten valintoihin vaikuttavat muita useammin sukulaiset, sisarukset ja opettajat.
- Suomalaistaustaisten nuorten päätökset individualistisempia.

Tilanne peruskoulun jälkeen syksyllä 2016 (Kalalahti ym. 2016)

Johtopäätöksiä

- Siirtymät ovat edelleen ongelmallisia (erityisesti) nuorille, joilla tuen tarvetta, koskee myös **työelämäsiirtymää**.
- Kohdennettua siirtymäsuunnittelua erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen yhteistyönä tarvitaan!
- Vaatimus siirtymäsuunnittelusta tulisikin saada (takaisin) lainsäädäntöön, käytännöissä se elää parhaimmillaan hyvin, ja pahimmillaan.... sattumanvaraisesti.
- Ammatillisen koulutuksen rakenteet murroksessa. Toiminnassa osin varastoivaa funktiota; onko liian kallista päivähoitoa? Pitäisi päästä kohdennetumpiin koulutuksiin, joista työllistyy.

Kirjallisuutta

- Jahnukainen, M. (1996). Mukautetun ja sopeutumattomien erityisopetuksen oppilasvirrat. Teoksessa Blom, H., Laukkanen, R., Lindström, A., Saresma, U. & Virtanen, P (toim.) Erityisopetuksen tila. Opetushallitus. Arviointi 2/96.
- Jahnukainen, M. (1998). Koulun varjosta aikuisuuteen. Entisten tarkkailuoppilaiden myöhemmät elämänvaiheet. Tutkimuksia 182. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto.
- Jahnukainen, M. (2005) Koulutus syrjäytymisen ehkäisyssä. Teoksessa Koivula, P. (toim.) Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Opetushallitus. Vammala: Vammalan kirjapaino, 40–50.
- Jahnukainen, M. (2007) High-risk youth transitions to adulthood: A longitudinal view of youth leaving the residential education in Finland, *Children and Youth Services Review* 29 (5), 637–654. doi: 10.1016/j.chilyouth.2007.01.009
- Kalalahti, M., Varjo, J. & Jahnukainen, M. (2016) Immigrant-origin Youth and the Determination of Choice for Upper Secondary Education in Finland. Arvioitavana.
- Kalalahti, M., Varjo, J., Zacheus, T., Mäkelä, M-L., Saarinen, M., Kivirauma, J. & Jahnukainen, M. (2016). Maahanmuuttajataustaisten nuorten toisen asteen koulutusvalinnat. *Yhteiskuntapoliikka (in press)*.
- Kirjavainen, T., Pulkkinen, J. & M. Jahnukainen (2016). Special education students in transition to further education: A four-year register-based follow-up study in Finland. *Learning and Individual Differences* 45 (1), 33–42.
- Lappalainen, K. (2001). Yläasteelta eteenpäin. Oppilaiden erityisen tuen tarve peruskoulun päättövaiheessa ja toisen asteen koulutuksessa. Joensuun yliopisto.
- Mäki, N. (1951). Helsingin kaupungin apukoulujen entisten oppilaiden (1903 – 39) myöhemmät elämänvaiheet. Liite Helsingin kaupunginhallituksen mietintöön. *Mietintö* 27:2, 25 – 55. Helsinki: Mercatorin kirjapaino.